

ДОЦІЛЬНІСТЬ УЧАСТІ ВЧИТЕЛІВ ФІЗКУЛЬТУРИ У ПРОВЕДЕННІ КРАЄЗНАВЧО-ТУРИСТИЧНОЇ РОБОТИ В ШКОЛІ

У Конституції України, зокрема в статтях 11, 54, зафіксовано, сприяння держави консолідації та розвитку української нації, її історичної свідомості, традицій, культури чим і займається краєзнавство.

Якість краєзнавчо-туристичної роботи (КТР) з учнями в загальноосвітніх закладах значною мірою залежить від рівня підготовленості до неї вчителів. У дослідженні зроблена спроба довести доцільність залучення до проведення краєзнавчо-туристичної роботи з учнями фізкультурних фахівців. Краєзнавство передбачає проведення краєзнавчих досліджень, які неможливі без туристичних походів, експедицій, екскурсій по рідному краю. На думку М. П. Крачила взаємопов'язаний і комплексний розвиток туризму та краєзнавства становить суть і зміст туристично-краєзнавчої роботи [1].

У науковій літературі сьогодні немає єдиного визначення туризму. Його різнохарактерність пояснюється тим, що цей термін відображає багато функцій подорожування. Це визначає туризм не лише як спосіб проведення вільного часу, а як форму виховного впливу на особистість. У походах і поїздках, крім відпочинку, зміцнення здоров'я, вдосконалення фізичних, морально-вольових якостей, підвищується загальний культурний рівень мандрівників.

Ю. А. Штюрмер так характеризує цей вид діяльності: "Туризм - найбільш масова форма активного відпочинку й оздоровлення трудящих, один із важливих засобів виховання людей" [2].

Про високе соціальне значення туризму йдеться і в словнику української мови: "Туризм - подорожі, які здійснюються за певним маршрутом і по своїй країні або за кордоном, поєднують відпочинок з пізнавальною метою, у ряді випадків мають елементи спорту. Туризм - одне з джерел пізнання людиною світу". Ця ж думка підтверджується в енциклопедії: "Туризм — (француз. *tourisme*, від *tour* — прогулянка, подорож) подорожі у вільний час, пов'язані з від'їздом за межі місця постійного проживання; один з видів активного відпочинку, який поєднує відновлення продуктивних сил людини з оздоровчим, пізнавальним, спортивним та культурно-розважальним і цілями" [3].

Отже, під туризмом розуміємо добровільні мандрівки, не зв'язані з переміною постійного місця проживання, які проводяться у вільний відпускний або канікулярний час для поглиблення знань, відпочинку, зміцнення здоров'я, у спортивних цілях чи для ознайомлення з новими місцями. Незважаючи на те, що туризм є складною соціально-економічною системою, працює на забезпечення людини ефективним відпочинком і виконує ряд освітніх завдань, при цьому його поєднанні з краєзнавчим дослідженням і виконує виховну і пізнавальну функції. Таким чином, туризм як соціальне явище, є багатограним і впливає на суспільство, на свідомість його членів і особливо на формування свідомості підростаючих поколінь.

Туризм великою мірою сприяє пізнавальному, дослідницькому краєзнавству. Тому, між краєзнавством і туризмом існує повний взаємозв'язок і єдність цілей, при яких в умовах рідного краю, туристи часто стають краєзнавцями, а краєзнавці - туристами.

У сучасних дослідженнях використовується таке визначення: "Туристично-краєзнавча діяльність розуміється як інтегративна та складова форма навчально-виховного процесу, що сприяє вибору оптимального комплексу психолого-педагогічних умов і засобів всебічного впливу на особистість" [2].

Визначення шкільної краєзнавчо-туристичної діяльності дає О.О.Останець, підкреслюючи, що краєзнавчо-туристична робота є засобом гармонійного розвитку підлітків і юнацтва, характерним структурним компонентом якого є похід, подорож, екскурсія.

Дитячий самодіяльний туризм - один з ефективних засобів всебічного розвитку особистості, а тому туристично-краєзнавча робота у школі має стати масовою. Вона допоможе учням набути глибоких та міцних знань основ наук, сформувати високі моральні якості, стати фізично сильними, підготуватися до життя [4].

Шкільна краєзнавчо-туристська діяльність є формою раціональної системи зв'язків навчання і виховання. Адже через краєзнавчо-туристичну діяльність учитель творить особистість учня, впливаючи на нього засобами емоційно-забарвленого міжособистісного спілкування, причому чинить це досить ґрунтовно, створюючи умови для пізнання учнем себе як особи і світу. Наскільки успішно цім оживлості будуть реалізовані, багато в чому залежить від підготовленості самого учителя як керівника краєзнавчо-туристичною роботою.

На думку вчених-краєзнавців М.Ю.Костриці і В.В.Обозного, "учителі застосовують різноманітні форми краєзнавчо-туристичної роботи з учнями, пам'ятаючи, що краєзнавство не існує без туризму, а туризм - без краєзнавства. Адже тільки туризм надає шкільному краєзнавству дійового, творчого, суспільного характеру" [4].

На нашу думку, доцільно залучати до проведення краєзнавчо-туристичної роботи в школі вчителів фізкультури. Для перевірки цього припущення було проведено анкетування на загальноосвітній зустрічі вчителів фізкультури і науковців м. Львова. У спеціально розробленій анкеті пропонувались запитання, відповіді на які висвітлюють ставлення респондентів (n = 100) до проблеми, яка вивчається.

Так, 86% вчителів фізкультури вважають "важливим" і "дуже важливим" проведення в загальноосвітніх школах туристичної роботи. Разом з тим більшість опитаних оцінюють стан туристичної роботи в ЗОШ: 45% - як задовільний, 48% - незадовільний. Туристичну роботу з учнями 55% респондентів проводять інколи, а 36% не проводять взагалі. На запитання: які форми туристичної роботи в загальноосвітніх школах переважають? Респонденти зазначили: "походи під час канікул" 38,3%, "походи вихідного дня" 30,7%, "секційна робота" 15% відповідей. Залишаються поза увагою школи такі форми роботи як: шкільні туристичні зльоти, туристичні змагання. Серед причин які спричиняють незадовільний стан туристичної роботи називають:

недостатнє матеріально-технічне і фінансове забезпечення, відсутність туристичного спорядження, інвентарю, кваліфікованих фахівців. Зокрема, 41,5% вчителів відчувають недостатність отриманих в інституті фахових знань з туристичної роботи. А 65% фахівців згодні підвищити кваліфікацію з туристичної роботи для ефективного її проведення.

Фізкультурний ВУЗ озброїв випускників знаннями: вікових та анатомо-фізіологічних особливостей дітей шкільного віку; методикою фізичної і психологічної підготовки, визначення раціональних норм рухової активності та засобів відновлення; дозування фізичних навантажень; нормування рухового режиму школярів, здійсненням і лікарського контролю.

Поглиблення туристичних знань, у комплексі із фаховим і знаннями, принесе позитивні результати, активізує краєзнавчо-туристичну роботу в школі у позанавчальний час, вихідні та канікулярні дні.

Література

1. Костиця М.Ю., Обозний В.В. Шкільна краєзнавчо-туристична робота. -К.: Вища школа, 1995. -221 с.
2. Крачило М. П. Краєзнавство і туризм. -К.: Вища школа, 1994. -190с.
3. Українська радянська енциклопедія. -К., 1984. -Т.11. книга 1.-484с.
4. Штюрмер Ю.А. Краткий справочник туриста.-М.: Профиздат, 1985.-272с.

УДК 796.57.

М. Горбенко

ЗНАЧЕННЯ ОСОБИСТОСТІ КЕРІВНИКА У ВЕЛОПОДОРОЖІ

Особливість туристської групи формується в тимчасовий колектив добровільно, отже, учасники явно довіряють своєму керівнику. Як правило, йому належить ідея походу, а тому на ньому лежить визначена відповідальність за те, щоб учасники походу були до нього готові фізично, технічно, тактично, психологічно, щоб похід пройшов успішно і без подій, приніс учасникам задоволення, цілі походу були досягнуті, а у групі склалася гарна психологічна атмосфера. У руках керівника - зміцнити довіру членів групи в поході ще більше.

Основне завдання керівника в тому і складається, щоб похідний колектив був згуртованим, максимально дієздатним. Виходячи з цього як би не комплектувалася група, керівником повинен бути авторитетний викладач, який володіє необхідним рівнем організаторських здібностей, туристським досвідом. Як правило, досвід керівника вище більшості учасників походу. Не дивно, що обов'язкам і правам керівника „Правила проведення туристських спортивних походів” приділяють велику увагу.

Перша задача керівника - запитати вимогливо самого себе, чи володіє він туристським і життєвим досвідом, активністю, працьовитістю, психологічним і якостями, необхідними для успішного проведення походу, який він задумав.